

LIBRARIANMAGAZINE.COM

นิตยสารบรรณารักษ์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๒

บทความ

ชี้แจงความสามารถของสารสนเทศศาสตร์บัณฑิต

ร.ศ. วัฒนางกูร

ก่อนอื่นขอออกตัวก่อนว่า ผู้เขียนเป็นบัณฑิตสารสนเทศศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ที่บรรจุหลักสูตรนี้มาตั้งแต่ปี 2543 โดยการปรับแผนการเรียนมาจากภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ล่วงเลยมาตอนนี้ สาขาวิชาที่ผู้เขียนจบการศึกษามานั้น ได้ผลิตบัณฑิตออกมาเป็นจำนวนไม่น้อย แต่ก็มีจำนวนมากเหลือเกินที่ไม่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าทำงานในห้องสมุด ไม่ใช่เพราะความรู้ทางด้านวิชาการที่น้อยไปกว่าคนอื่น หรือเรียกภาษาชาวบ้านทั่วไปว่า สอบไม่ผ่าน แต่เนื่องจากหลายๆ ฝ่ายยังไม่เข้าใจถึงขอบเขตการศึกษาของสาขาวิชา ดังกล่าวนี้ ว่ามีความรู้ ความสามารถในทางบรรณารักษศาสตร์อยู่ไม่น้อย ในโอกาสนี้ ที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าทำงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง บวกกับประสบการณ์ในการทำงานที่หลากหลาย ตลอดระยะเวลากว่า 5 ปี ผู้เขียนจึงใคร่ขอเสนอเรื่องราว ตัวตน และอัตลักษณ์ของชาวสารสนเทศศาสตร์ ต่อบุคลากรห้องสมุด เพื่อให้ทราบถึงที่มา ที่ไป ของบัณฑิตสารสนเทศศาสตร์ และเพื่อช่วยในการตัดสินใจและพิจารณาดำเนินงาน ให้แก่พวกเขาต่อไป

หากจะกล่าวไปแล้ว หลักสูตรสารสนเทศศาสตร์บัณฑิต ก็มีความเหมือนและคล้ายคลึงกับแผนการศึกษาของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์อยู่ไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการจัดหมวดหมู่ (Cataloging) , การให้บริการ และจิตวิทยาการบริการ ฯลฯ เป็นต้น นอกเหนือจากนั้นรายวิชาโดยทั่วไป อาจแตกต่างกันออกไปบ้าง เนื่องจากศาสตร์ด้านบรรณารักษ์ จะเน้นเทคนิคที่สำคัญ ในการดำเนินการกับทรัพยากรห้องสมุดด้วยทฤษฎีและแบบแผนที่สั่งสมและสั่งสอนกันมาอยู่ช้านาน และในการเดียวกันศาสตร์ด้านสารสนเทศจะเป็นการศึกษาในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อันประกอบด้วย เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ รวมไปถึงระบบเครือข่ายมาใช้ในการบริหารงาน ทั้งนี้ก็เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการห้องสมุดให้มีความทันสมัยยิ่งขึ้น จึงทำให้ผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำแนกการศึกษาได้คร่าวๆ คือ

1. วิชาคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบริหารงานและการจัดการเอกสาร ยกตัวอย่าง เช่น วิชาสำนักงานอัตโนมัติ (Office Automation), วิชาคอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการ (Computer for Managements) เป็นต้น
2. วิชาด้านการออกแบบ เช่น วิชากราฟฟิก (Graphics) , วิชาสื่อผสม (Multimedia) เพื่อให้มีความสามารถในการออกแบบนำเสนอด้วยเทคโนโลยีใหม่
3. วิชาด้านการนำเสนอข้อมูลออนไลน์ เช่น วิชาบริการออนไลน์ (Online Service) ซึ่งศึกษาเพื่อมีความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศผ่านสื่อออนไลน์ รวมไปถึงการสร้างสื่อออนไลน์ อาทิเช่นการเขียนเว็บไซต์เพื่อนำเสนอข้อมูล รวมไปถึงการนำเอกสาร Hard Copy มาสร้างเป็น Soft Copy
4. วิชาการด้านคัดสรรและจัดการสารสนเทศ เช่น วิชาการจัดการสื่อ (Media Management), วิชาเอกสารสนเทศ (Information Document), สารสังเขป (Abstract) และวิชาสารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น (Introduction to Information Science) ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสามารถเข้าใจและเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม

นอกเหนือจากนั้น วิชาด้านบรรณารักษศาสตร์ก็ได้ถูกนำมาบรรจุให้ศึกษาด้วย แต่ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า ธรรมชาติของนักสารสนเทศจะใช้คำศัพท์แทนหนังสือ และสื่อต่างๆ ของห้องสมุดว่า “สารสนเทศ” หรือ “ทรัพยากรสารสนเทศ” แต่ทั้งนี้รากฐานอันดี ในศาสตร์สาขาด้านวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็ยังคงเข้มแข็งอย่างแข็งแรง ให้เหล่านักสารสนเทศได้ศึกษากัน ทำให้รายวิชาบางวิชาที่จะยกตัวอย่างต่อไปนี้มีชื่อเสียงเรียงนามแปลกไป แต่ผู้เขียนจะอธิบายให้เข้าใจว่า แท้ที่จริงแล้ว เหมือนกันอย่างไรกับวิชาทางสายบรรณารักษศาสตร์ ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ชื่อรายวิชา	ขอบเขตการศึกษา
LS-การจัดหมู่และบัตรรายการ IS-การจัดหมวดหมู่และทำรายการ ค้นวัสดุสารสนเทศ	เป็นการศึกษาในเรื่องของการให้เลขหมู่ในระบบต่างๆ, การให้เลขผู้แต่ง, การเรียงเลขหมู่, การให้หัวเรื่อง และการลง MARK Tag ต่างๆ
LS-การจัดหาทรัพยากรห้องสมุด IS-การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ	เป็นการศึกษาในเรื่องการจัดการหาและการประเมินคุณค่าของหนังสือ, สื่อ และองค์ความรู้ต่าง เพื่อบริการผู้ใช้

หมายเหตุ : LS = บรรณารักษศาสตร์ , IS = สารสนเทศศาสตร์

ทั้งนี้ จากตารางข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า สารสนเทศศาสตร์ มีขอบเขตการศึกษาที่เหมือนกับบรรณารักษศาสตร์อย่างไร โอกาสนี้จึงได้รวบรวมตัวอย่างหลักสูตรการศึกษาของสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อชี้ให้เห็นถึงรายวิชาด้านสารสนเทศศาสตร์ และหากมีคำถามว่า ทำไมจึงเลือกตัวอย่างเป็นหลักสูตรนี้ สาเหตุก็เพราะผู้เขียนได้สัมผัสมาโดยตรงนั่นเอง

หลักสูตรสารสนเทศศาสตร์

(ที่มาจาก : สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

หมวดวิชาเอกเฉพาะด้าน

การวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์
ภาษาสำหรับงานสารสนเทศ 2
สถิติเพื่อการวิจัยทางสารสนเทศ
การวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์
คอมพิวเตอร์และวิทยาการสารสนเทศเบื้องต้น
สารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น
ภาษาสำหรับงานสารสนเทศ 1
การสื่อสารเบื้องต้น

วิชาเอกบังคับ

การจัดหมวดหมู่และทำรายการค้นวัสดุสารสนเทศ
การจัดการฐานข้อมูลสารสนเทศ
การบริการสารสนเทศ
การจัดการทรัพยากรสารสนเทศ
จริยธรรมวิชาชีพด้านสารสนเทศ
เครือข่ายสารสนเทศ
การฝึกงานวิชาชีพ

แหล่งสารสนเทศ

ห้องสมุดอัตโนมัติขั้นพื้นฐาน

การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศขั้นพื้นฐาน

การศึกษาผู้ใช้

การจัดการสารสนเทศธุรกิจ

การจัดการสารสนเทศเบื้องต้น

วิชาเอกเลือก

การศึกษาอิสระ

สำนักงานอัตโนมัติ

คอมพิวเตอร์กราฟิกในงานสารสนเทศ

การวิเคราะห์ระบบในศูนย์สารสนเทศ

แหล่งและบริการสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การเผยแพร่สารสนเทศ

แหล่งและบริการสารสนเทศทางมนุษยศาสตร์

การบริการอินเทอร์เน็ตในศูนย์สารสนเทศ 2

การบริการอินเทอร์เน็ตในศูนย์สารสนเทศ 1

การพัฒนาฐานข้อมูลในศูนย์สารสนเทศ

อุตสาหกรรมสารสนเทศ

การให้คำปรึกษาสารสนเทศ

การปรับแต่งสารสนเทศ

แหล่งและบริการสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ

การจัดการสื่อ

บรรณนิเทศและสาระสังเขป

การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ

การสร้างและพัฒนาสื่อประสม

สุขวิทยาสำหรับบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ

การจัดระเบียบเอกสาร

การจัดการสารสนเทศท้องถิ่น

จิตวิทยาสำหรับนักสารสนเทศ

การบริหารงานศูนย์สารสนเทศ

บริการแบบออนไลน์ในศูนย์สารสนเทศ

ทั้งนี้และทั้งนั้น จากบทความข้างต้นที่ได้กล่าวมา คงพอทำให้ผู้อ่านได้รับทราบที่มา ที่ไป และความ เป็นไปของศาสตร์สาขา ผู้ผลิตบัณฑิตทางด้านสารสนเทศศาสตร์กันบ้างแล้ว ก่อนจะจบบทความนี้ ผู้เขียนจะขอ ยกตัวอย่างบทบาทหน้าที่ของผู้ที่สำเร็จการศึกษาในสาขานี้พอสังเขป จากที่ผู้เขียนได้สอบถามด้วยวาจา และ ออกแบบสอบถามออนไลน์ ไปยังสมาชิก คนใกล้ชิดต่างๆ ทั้งในและนอกสถาบัน พบว่า อัตราส่วนร้อยละ 20 เท่านั้น ที่ทำงานในห้องสมุด แต่ที่น่าสนใจคือ อีกร้อยละ 30 ทำงานในหน่วยงานบริการข้อมูลข่าวสาร หรือศูนย์ สารสนเทศ ส่วนอีกร้อยละ 40 ที่เหลือ ทำงานในด้านต่างๆ กันออกไป แต่ก็ถือว่าเป็นขอบเขตความรู้ความ สามารถไม่ผิดเป้าประสงค์ของสาขาวิชาเท่าไรนัก อาทิเช่น เลขานุการ, นักเขียน นักข่าว นักประชาสัมพันธ์, ครู อาจารย์, นักออกแบบ, โปรแกรมเมอร์และเว็บมาสเตอร์ รวมไปถึงพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง ผัน แปรไปในศาสตร์สาขาอื่นๆ อาทิ นักบิน, นักวิชาการ, นักวิจัย และอีกร้อยละ 10 ทำงานบริหารกิจการส่วนตัว อาทิ บริษัทสื่อสิ่งพิมพ์, บริษัทประชาสัมพันธ์และออแกไนเซอร์, ร้านถ่ายรูป, ร้านถ่ายเอกสาร ฯลฯ เป็นต้น

สุดท้ายจากบทความทั้งหมดที่ได้กล่าวมา ทำให้ผู้เขียนได้ระบายความอัดอั้นตันใจ ในความไม่เข้าใจ บัณฑิตสารสนเทศศาสตร์จากหลายๆ ฝ่ายมาพอสมควรแล้ว เชื่อว่าจะสามารถทำให้เกิดความเข้าใจอันดีได้ใน โอกาสต่อไป และอยากย้ำความในใจถึงท่านผู้อ่านทุกท่านที่ล้วนเป็นบุคลากรเสียส่วนใหญ่ว่า มีบัณฑิต สารสนเทศศาสตร์จำนวนไม่น้อย ที่เคยบดเท้าก้าวเข้าไปสมัครงานในห้องสมุด พร้อมกับใบรับรองคุณวุฒิทาง บรรณารักษศาสตร์ แต่ก็ได้รับการปฏิเสธมาบ้าง ทั้งนี้ผู้เขียนในนามของรุ่นพี่ หรือนักสารสนเทศ(ศาสตร์) คน หนึ่งขอรับประกันว่า “นักสารสนเทศศาสตร์ ก็ทำงานได้ในห้องสมุด ความสามารถของพวกเขาจะไม่ทำให้คุณ และคนห้องสมุดผิดหวัง” พบกันใหม่ กับเรื่องราวความผูกพันของบรรณารักษ์และนักสารสนเทศที่แนบแน่น เมื่อโอกาสอำนวย....

ด้วยจิตคารวะ คณาจารย์ และบรรณารักษ์ไทย

ts.wattanangkun@gmail.com